

Економічні науки

УДК 657:330.342.25

Криворучко Михайло Юрійович

*кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту
Київський національний університет технологій та дизайну*

Фурса Ольга Миколаївна

*магістрантка
Київського національного університету технологій та дизайну*

Панченко Наталія Миколаївна

*магістрантка
Київського національного університету технологій та дизайну*

Ягодзінська Юлія Ігорівна

*магістрантка
Київського національного університету технологій та дизайну*

ПРОБЛЕМА ЗМІНИ РОЛІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

***Анотація.** Стаття присвячена дослідженню проблематики ролі бухгалтерського обліку в умовах постіндустріальної економіки. В якості методичної основи дослідження використано методи аналізу і узагальнення. За результатами опрацювання робіт вітчизняних науковців виокремлено такі ключові аспекти як відсутність єдиного підходу до зміни ролі обліку, наявність різних підходів до дослідження методів обліку, важливість багатоцільового характеру обліку. Авторами статті висловлено думку про те, що зміна підходу до ролі обліку має відбуватися послідовно і виважено з врахуванням національних особливостей облікової*

системи. Акцентовано увагу на важливості дотримання принципу безперервності, адже постіндустріальний характер економіки сприяє зростанню швидкості змін в економічному середовищі.

Ключові слова: *постіндустріальна економіка, роль бухгалтерського обліку, методичні підходи до обліку, багатоцільовий характер обліку, принцип безперервності.*

Постановка проблеми. Перехід до постіндустріальної стадії розвитку суспільства характеризується рядом кардинальних змін економічного характеру, які у поєднанні з глобалізаційними процесами впливають на практику бухгалтерського обліку, змінюючи уявлення про його роль. Розвиток інформаційних технологій та ускладнення економічного життя детермінують необхідність пошуку нової теоретико-методологічної основи обліку. Дана проблематика є актуальною для вітчизняної наукової думки у сфері обліку з огляду на те, що Україна не може існувати осторонь процесу постіндустріалізації та глобалізації.

Аналіз досліджень і публікацій. Серед наукових досліджень у сфері трансформації обліку варто відзначити праці таких вітчизняних науковців як Т. Воїнова, Н. Канцедал, А. Крутова, Н. Кулікова, Т. Мультанівська, В. Семанюк.

Постановка завдання. Метою даної статті є аналіз сучасної проблематики зміни ролі бухгалтерського обліку в умовах постіндустріальної економіки.

Виклад основного матеріалу. Проблема переосмислення теоретико-методологічної основи обліку посідає важливе місце в дослідженнях вітчизняних науковців. Так, Н. Канцедал зазначає, що дискусії щодо переосмислення методів обліку можуть набувати рис методологічного анархізму, що ускладнює функціонування національної облікової системи. Дослідник виокремлює два підходи в методиці бухгалтерського обліку –

адитивний та процедурний. Адитивний підхід передбачає використання таких елементів методу як документування, інвентаризація, оцінка, калькулювання, рахунки, подвійний запис, баланс, звітність; процедурний – спостереження, вимірювання, реєстрація шляхом використання загальнонаукових методів індукції, дедукції, аналізу та синтезу [1, с. 28-30].

Можна узагальнити, що Н. Канцедал розглядає зазначені підходи до методології обліку як взаємопов'язані і рівнозначні, проте процедурний підхід, відповідно Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [2], лежить в основі визначення бухгалтерського обліку, тому можна дискутувати щодо похідного характеру адитивного підходу – він може розглядатися як інструментарій, необхідний для забезпечення процедурного підходу.

В. Семанюк вказує на те, що середньовічна диграфічна парадигма обліку (по суті, подвійний запис) сковує ініціативу новаторів у даній сфері. Традиційну теорію обліку характеризує як набір схоластичних тверджень та технічних прийомів з реалізації методу подвійного запису. Сучасна методологія обліку, на думку В. Семанюк, є придатною лише для індустріального суспільства. У своєму дослідженні автор наголошує на тому, що сучасний облік за своєю суттю є не лише технічною обробкою інформації і її узагальненням, а й її інтерпретацією. Важливо відзначити поділ підходу до бухгалтерського обліку на онтологічний та гносеологічний, за яких відповідно: 1) економічна реальність існує незалежно від поведінки економічних агентів; 2) облік створює інформаційний продукт, який формує економічну реальність і впливає на прийняття рішень економічними агентами [3, с. 76-78].

Можна частково погодитися з Семанюк В. щодо необхідності змін в розумінні ролі обліку в сучасній економічній системі, проте виникає питання – наскільки радикальними вони мають бути. Дійсно, економічна

структура суспільства змінюється з індустріального типу на постіндустріальний, відбувається лібералізація обліку на міжнародному рівні з посиленням ролі професійного бухгалтерського судження [4]. Разом з тим, посилена постіндустріалізація економічного розвитку разом з лібералізацією обліку може мати негативні наслідки на вітчизняну бухгалтерську практику [5, с. 11].

Н. Кулікова наголошує на тому, що цінність принципів залежить від того, наскільки вони відповідають трьом критеріям – доцільність, об'єктивність, здійсненність. У своїй статті дослідник вказує на протиріччя між динамічним та статичним підходами до побудови фінансової звітності, умовність точності бухгалтерських оцінок та реальності даних фінансової звітності. Окрім того, Н. Кулікова розвиває тезу Соколова Я. про принцип доповненості, відповідно до якого точність оцінок коштів і фінансового результату перебувають у взаємній оберненості. Можна в цілому погодитися із загальним висновком Кулікової Н. щодо необхідності посилення ролі бухгалтерського обліку як складової інформаційно-комп'ютерної підсистеми підприємства [6, с. 34-39].

В умовах постіндустріального суспільства важливе місце посідає принцип безперервності в обліку. Швидка зміна економічної ситуації та короткостроковий характер підприємницької діяльності, що характерні для постіндустріального суспільства, підвищують актуальність проблеми безперервності в економічній діяльності, а отже, і в обліку. Зростає роль аналітичних інструментів з метою визначення ризику припинення підприємницької діяльності. Так, Воїнова Т. розглядає проблематику обліково-аналітичного забезпечення професійного судження аудитора щодо безперервності діяльності підприємства. Дослідник пропонує формулювання запитань для первинного і поглибленого аудиторського аналізу внутрішніх і зовнішніх умов функціонування компанії щодо припущення безперервності [7, с. 182-183].

Ускладнення економічного життя в умовах постіндустріального суспільства обумовлює багатовекторність обліку, за якої соціальний та екологічний аспекти діяльності компанії посідають важливе місце у звітності поряд з фінансовою інформацією. Крутова А. та Нестеренко О. акцентують увагу на необхідності розробки інтегрованої багатоцільової системи звітності, яка включала б інформацію про соціальну та екологічну діяльність компанії. Дослідники наголошують на тому, що сучасний облік має слугувати основою для прийняття перспективних рішень, тому його необхідно розвинути і доповнити соціальною, екологічною та стратегічною складовою [8, с. 262].

Результати аналізу наукових робіт дозволяють сформувати авторську позицію щодо відсутності єдиного підходу до ролі бухгалтерського обліку в умовах постіндустріального суспільства. Пошук нових теоретико-методологічних підходів до обліку як складової економічної системи має відбуватися таким чином, щоб уникнути методологічного анархізму. Важливо відзначити також актуальність дотримання в обліку принципу безперервності, який має підтверджувати, що діяльність підприємства буде продовжуватися в майбутньому.

Висновки. Узагальнюючи вищенаведене, можна стверджувати про те, що облік як наука перебуває у стані трансформації. Зміна економічних реалій детермінує необхідність зміни уявлення про облік на теоретичному та методологічному рівні. Результати аналізу праць вітчизняних науковців вказують на різноманітність підходів до оновлення розуміння ролі обліку в господарській діяльності.

Важливим аспектом розробки нових підходів до бухгалтерського обліку в умовах постіндустріального суспільства має бути обережність – стрімкий характер змін, пряме перенесення стандартів міжнародної практики обліку на економічні реалії України може мати негативний ефект на вітчизняне економічне середовище. Процес змін має відбуватися

послідовно і виважено з врахуванням національних особливостей облікової системи.

Література

1. Канцедаль Н.А. Адитивний і процедурний підходи як способи пізнання в методології наукових досліджень обліку / Н.А. Канцедаль // Облік і фінанси. 2016. № 1(71). С. 27-31.
2. Закон України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
3. Семанюк В.З. Необхідність кардинальної зміни теорії обліку / В.З. Семанюк // Облік і фінанси. 2017. № 4(78). С. 75-80.
4. Криворучко М.Ю. Сучасна проблематика бухгалтерського обліку в контексті євроінтеграції та впровадження МСФЗ / М.Ю. Криворучко, Т.М. Криницька, І.В. Маган, В.Є. Совівський, Д.Я. Тіхонова // Наука й економіка. 2018. №4(48). С. 54-58.
5. Криворучко М.Ю. «Теорія бездіяльного класу» Т. Веблена як основа інституціонального підходу до проблеми професійного бухгалтерського судження в контексті євроінтеграції // О.Л. Проценко, М.Ю. Криворучко / Бізнес Інформ. 2018. №8. С. 8-12.
6. Кулікова Н.Т. Проблеми адекватності принципів та елементів методу бухгалтерського обліку умовам розвитку інформаційного суспільства / Н.Т. Кулікова // Бізнес Інформ. Облік і фінанси. 2014. № 2(64). С. 32-40.
7. Воїнова Т.С. Інформаційно-аналітичне забезпечення формування професійного судження аудитора щодо безперервності / Т.С. Воїнова, Т.В. Мултанівська // Бізнес Інформ. 2016. №6. С. 174-185.

8. Крутова А.С. Перспективи розвитку облікової системи підприємств України / А.С. Крутова, О.О. Нестеренко // Бізнес Інформ. 2018. №4. С. 261-266.